

Ristirahva Pühapäevalehes, Tallinna Sõbras ja Sakalas 1886 ilmunud abipalve Esto-Haginski külast näljahäda teemal ning 1887 avaldatud tänukiri (mille autor on arvatavasti Hindrek Herm) ja olukirjeldus. Põhja-Kaukaasia. Esto-Haginsk. Allmäe. Vladikavkaz. Punase-Lageda (Estosadok). Jaan Miiler. Hans Reisman. Hindrek Herm (Hendrik Herm, Härm?). Villem Karu. Karl Treufeld. Ilmad. Viljahinnad. Väljarändamine Eesti-Haginskist Taga-Kaukaasiasse Punase-Lagedale. Noore abielupaari ja ühe neiu (Mihkel Erm, Anu Erm, Ann Sark) kadumine mägedes. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 42), 19. oktoober 1886, lk. 331

Palwe-kiri Kaukaasiast.

(Sissesaadetud.)

Armsad isamaa ja usu-wennad.

Oleme meie siin kaugel wõõral maal, ja ka teie oma sündimise isa-maal aja-lehtede läbi armsa sugu-wendadest kuulda saanud, kes oma isamaalt, laia Weneriiki on wälja rändanud, uut elu paika ja ülespidamist otsima; aga siit meie külast, on küll wist Eesti wennad kõige wähem kuulda saanud. Meie oleme küll need aastat, mis meie siin Khaginska külas oleme elanud, tasaste ja waikseste läbi saanud; ehk küll mõned meie seast juba 18 aastat Kaukaasia maal oleme rändanud. Aga niisugust aega, kui praegust käes on, ei ole meie seast weel keegi näinud, ehk küll eemalt teistest kuulnud oleme. Nõnda kui mõne aasta eest Saamaras kuulda oli, on nüüd ka meie käes; sest kolm seemet oleme juba külwanud, aga ühestki ei ole seemetki tagasi saanud. Aastal 1885 kewadene, ja ka sügisene seeme oli nii waene; kewadesest seemest sai weel karduhwliid tagasi, ja sai ka weel pata panna; aga sügisest talw wilja külwist ei saanud seemetki.

Ja 1886 aastal, mis praegust käes on, külwasime weel mis keegi wõis, ja kui seemet jõudis saada, sest mitme mehe wõim hakkas juba lõppema; ja nüüd on täis wiletsus käes, sest nüüd on kõik seeme käest kadunud; ka looma põhuga on suur puudus, sest igauks wõib arwata, kui wili nõnda ära kaub, et siis ka heina ega põhkugi ei saa; seepärast on meil ka loomad üleliiga alwad; ja ehk ka häda pärast ka wiimasid töö loome ära annaks, et aga oma hing weel sisse jääks, aga ei ole, kes neid tahab. Seepärast tuletame Eesti wana sõna meele: häda ei anna häbeneneda! Siis tuleme armsad sugu wennad oma palwega teie ette, ja loodame, et ta ka ehk mõnda halastajat Samaria meest leiaks, kes, kui ta oma ligimest hädas näeb, ja aidata wõib, mitte külma südamega mööda ei lähä; sest kui kustki poolt abi ei tule, siis küll mitmed meie külas kewadet näha ei saa, sest praegust on juba mitmel tuline nälg käes, mis ta siis tulewa leikuseni peab tegema! Ei ole ka mitmel seemet maha teha; siis ei ole ka, kui Jumal lasebki kaswada, leikusest suuremat abi loota, kui abi ja armu kohegilt ei tule, et kewadestki seemet saaks. Ka on mitmed pered meie külast wälja rändanud, teenistust, ja uut elu-paika otsima; aga mitmed on seeläbi weel suurema wiletsuse sisse satunud. Mitmed on rasked haigust saanud; mitmel

on loome ärawarastud. Mõned pered läksid Kaukasuse mägedesse elama; ja selle tee peal on üks noor mees kõige naesega, ja ka üks tüdruk, ja kaks hobust, ja veel muid loome, korruga ärakadunud. Ja ehk küll kassakate abiga on otsitud, siiski jälgi pole veel leitud. Seepärast on karta, et rööwlite kätte on satunud, kes neid nõnda kõrvalle wiinud, et otsija silm enam ei pea leidma. Ka on veel mitmed wiletsused meie rahwa seas olnud, mis seekord ei jõua üles kirjutada. Niisamuti ei ole Jumal meie suguwendi Almäe külas õnnistanud, et nõndasamuti ka neile abi tarwis läheb. —

Kõiki, kes armastuse sees tahawad meid ja neid aidata ja nälja-surma eest hoida, neid palume meie oma armastuse anded, selle lehe wälja-andja kätte, ehk meie õpetaja kätte ära saata.

Stawrapoli kubermangus Küla eestseisus, Midwesenski kreisis Wöölmöndred, Khaginska külas Jaan Miiler, Hans Reisman Koolmeister, Hindrek Herm.

Walla wanem Willem Karu

21-sel Septembril 1886.

Õpetaja K. Treufeldt

Õpetaja adress:

Пасторъ К. Трейфельдтъ въ гор. Владикавказъ Терско области.

Ma palun lehe wäljaandjat seda niipea kui wõimalik on trükki panna ja wastuwõetud armastuse anded minu kätte Wladikawkasi linna ära saata.

K. Treufeldt õpetaja.

Selle lehe toimetus

wõtab hea meelega armu-andisid Khaginska ja Almäe hädaliste heaks wastu. [Toimetus on Tallinnas Roosenkrantsi uulitsas Nr. 124.]

Tallinna Sõber (nr. 41), 24. oktoober 1886, lk. 3

— Nende juttude ja nõuuandmiste kohta, mis ehk ühel ehk teisel teel rahwa sekka woolata ja mõnda pead segada wõiksid, on üks kiri wäga tähtjas, mis „Ristirahwa Pühaääwa Lehele” Kaukasiast kuulutuseks ja palweks omalt poolelt, saadetud on:

Armsad isamaa- ja usu-wennad!

[Järgnevalt kordab „Tallinna Sõber” Ristirahva Pühapäewalehes avaldatud palvekirja ja lõppsõna, vt. eespool]

Meie omalt poolelt palume hädaliste peale seal kaugel maal mõtelda. Kuida weiked osad kosutawaks jõeks kokku woolawad, nenda kogub ennast mitmete weikede andide läbi üks summake koku, mis õnnetumaid seal kaugel maal hädast peasta, nende armastust sugurahwa poole karastada ja alles hoida wõib. — Meie tähendame aga ka weel uueste selle peale, et rahwas ettewaatlik nende wasta olgu, kes heldusest ja armastusest tilkuwa keelega ühe ehk teise juurde tulewad, üht ehk teist maheda keelega nende wasta, wõera maa kiitusega ehk kodumaa ja kodumaa elukorra laitusega neid kodumaalt weere-ma saata katsuwad. Meelitamistega ja laitmistega on nii mitmed meie rahwa keskist juba omast Jumala abiga kokku kantud soojast pesast wälja kanguta-tud ja meelitajad ja laitjad on ennast hirwitates nende asemele asutanud, ku-na nemad ise kaugel wõeral maal häda ja kustutamata igatsust kandma pia-wad.

Sakala (nr. 43), 25. oktoober 1886, lk. 3

Stawropoli kubermangust. Palwe. Armsad Eesti suguwennad! Kül on armsad suguwennad isamaal ajalehtede läbi oma suguwendadest, kes oma kodumaalt laia Wene riiki on wälja rändanud, uut elupaika ja ülespidamist otsima, mõn-dagi siit ja sealt kuulda saanud, aga meie külast on wist Eesti wendade kõrwu kül kõige vähem teatust jõudnud. Meie oleme need 4 aastat, mis meie siin Kalmuki legendikus oleme elanud, üsna wagusalt mööda saatnud. Ehk kü meie seast juba mõned 18 aastat Kaukasiamaal ümber on rändanud, ei ole aga siiski niisugust aega, kui meil praegu käes on, ükski meie seast weel näi-nud. Nagu eemalt tõistest kohtadest, nõnda kui Samarast, mõne aasta eest kuulnud oleme, on nüüd ka meil käes; sest 3 seemet oleme juba külwanud, aga ühestki ei ole meie seemetki tagasi saanud. Aastal 1885 külwasime meie ke-wadeld ja sügisel, aga kumbagist ei saanud seemet tagasi; ainult kardulatest saime seemne tagasi. Aastal 1886, mis praegu käes on, külwasime weel, mis kellelgi oli ja kui palju keegi jõudis seemet saada, sest mitme mehe jõud hak-kas juba lõppema. Nüüd oleme aga kõige wiletsamas järjes, sest tänawusest külwist ei saa meie jällegi mitte seemetki; mis piame peale algama?! Ka looma põhuga on suur puudus, sest iga üks wõib arwata, kus wili nõnda ära kaob, ega seal siis ka heina ega põhkugi ei saa; sellepärast on meil ka loomad väga halwad, et neist ainult pool hinda weel saada wõib; kül annaks aga ka poolegi hinna eest wõi kas wiimased töö loomad käest ära, et aga oma hing sisse jääks, aga ei ole, kes sedagi maksaks. Sellepärast tuleme oma palwega arm-sad suguwennad teie ette, ja loodame, et ta ka ehk mõnda halastajat Samaria meest leiab, kes, kui oma ligimest hädas näeb ja aidata wõib, siis ka mitte külma südamega mööda ei lähe; sest kui kuskilt poolt abi ja halastajat kätt meile wastu ei sirutada, siis kül mitmed kewadit enam näha ei saa, sest prae-gu on juba mitmel tuline nälg käes, mis ta siis weel kewadeni piab tegema! Piaks meie palwe niipalju halastajaid südameid leidma, et kewadeks sui wilja seemet saaksime; sest nüüd 14. Septembril hakas Jumal meile jälle wihma

andma ja kastas maa jälle heaste märjaks, nii et loota on, et ta jälle oma haldust meie poole hakkab pöörma.

Ka on juba meie külast nälja häda pärast mitmed pered välja läinud teenistust ja uut elupaika otsima; aga nad on selle läbi veel suurema wiletsuse kätte sattunud. Mitmed on raskete haigeks jäänud, mitmel on loomad ära warastatud. Ka läksiwad mõned pered Kaukasuse mägedesse elama; selle tee peal on aga üks noor mees oma naisega, üks tüdruk, kaks hobust ja veel muid loomi korruga ära kadunud. Ehk kül Kassakate abiga on otsitud, ei ole siiski veel jälgi kuskilt leitud; sellepärast on karta, et nad rööwlite kätte on sattunud, kes neid nõnda kõrwale on wiinud, et otsija silm neid enam ei pia leidma. Ka on veel mitmed muud wiletsused siin inimeste seas olnud, mis seekord kõik ei jõua üles kirjutada. Niisammuti ei ole Jumal meie Eesti wendi Kasinka Almäe külas ka mitte õnnistanud, siis on ka neile nõnda samma abi tarwis. Kes siis armastusest tahab ja waranduse poolest wähegi jõuab meid ehk neid aidata ja suure nälja häda, ehk õigem ütelda surma eest hoida, see saatku oma anded selle lehe väljaandja kätte, et see siis nad meie ehk meie õpetaja kätte wõib ära saata.

Stawropoli kubermangus, Midwesenski maakonnas, Khaginska külas, 20. septembril 1886.

Küla eestseisus:

Wallawanem: Willem Karu.

Wöormündrid: Jaan Miiler.

Hans Reismann.

Hendrik Herm.

Kirikuõpetaja: K. Treufeldt.

Ristirahva Pühapäevaleht (nr. 43), 25. oktoober 1887, lk. 341–342

Kiri Kaukaasiast.

Armsad wennad ja õed meie armsa Eesti isa-maal. Juba aasta täis, kui oma palwe kirjaga teie ette tulime; ja külap mõnigi mõtleb: „on ühed tänamata loomad, kui häda käes küll siis paluda oskawad, aga kui kätte saanud, ja head päewad käes, siis ei tule tänada meelegi.”*) Nüüd palun andeks, et olen wiibinud, ja tänan meie weikese koguduse nimel teid kõiki, kes oma haldust ja jõudu mööda pisut ehk palju olete annud, ja taewa õnnistus tasugu teile kõigile oma armu ja tarkust mööda armastust mis meie waeste wastu olete üles näitnud. Mitmed oleksid ilma teie abita küll kibedat nälga, ehk ka veel kibedamat näinud, aga nüüd said kõik jälle musta maad ja uudist näha, ja ka veel

---

* Lugijatele, kelle meelest asi ehk läinud, nimetame, et aastal 1886 (waata leht nr. 42) oli Kaukaasia suguwendadel Stawropoli kubermangus Khaginskas näljahäda ja meie lehes paluti neile abi. Palwe sai kuulnud ja meie wõisime neile armsa lugijate andisid kätte saata ja neid aidata.

setweriku seemet. Ka saime kewade weel kroonu kassast pisut leiba ja seemet laenuks, mis weel 90 wersta takka ära tooma pidime, aga siiski ikka saime. — Küll oleks meie häda weel palju suurem olnud, kui meie maa ka nõnda paksu seemet tarwitaks, kui Eestimaal; aga meie külwame siin tessatiini peale: rukkid kaks setwerikut, talw nisu 2 ½; sui nisu 3, odre 3, lina seemet, mis aga seemet üksi annawad ja lühikesed kaswawad 1 setwerik ja 1 karnits; prossa ehk hirsu 1 setwerik. „Nüüd ta kelm waletab,” ütleb wana Muru Mihkel, piipu ahju sõrwa wastu tühjaks koputades, kui minija Mai tale lambi tulewalgel seda ette loeb. „Kannata wa taadike, lass ma seletan sulle; külap siis näed, ja wiimaks ütled weel nagu pool wägise: wõib ollagi tõsi!” — Siis kuule nüüd: Siit maa on hoopis teine, kui sinu põld; ilma sõnnikuta kaswatab ta wilja, ja kui mõni kord ka Jumal hea aja annab, saab 10 setwerti ja pealegi tessatiini pealt. Noh; mis seal wiga elada, — ütleb nüüd Sootaguse Aadu, minul wa kehwad soo ääre maad; lasen õige naad lahti, ja lähen ka senna elama!” „Ära tee jälle nii järsku, ütlen sulle; mine palu parem Mõisa härrad, et ta sulle enneme renti sugu kergitab, ta on mõistlik mees, ja teab isegi, missugused so maad on. Ja kuule weel: ega meil iga aasta 10 setwerti tessatiini ei anna, enamiste ikka 3 ja 4, ja nagu paar mööda läinud aastat, mitte sugugi. Noh mis sa nüüd ütled weel? Ja kui weel ütlen: kewade tuleb kündma minna; siis peab olema kolm paari härgi, sest vähemast siin künda ei saa; ühe paarile paned adra taha, (siit nime järele pluuk); kaks paari paned wankrite ette, teise peale paned wee haami, 50 pange wet sisse; wäljal wet ei ole, ja 6 ehk 7 wersta takka kodu jootma tulla ei wõi; teise wankri peale paned heina koorma, mis härjad söowad; püss ehk pistol, piik ehk hark ka weel ligi, ja weel hea walwas koer, et wargad ehk röowlid teadmata peale ei tule, kui ööse ise ka pisut hingata tahad; ja nõndasama sugune lugu on ka teekäimises; pead alati hoost ohelikupidi kinni hoidma, muidu ta sul warsi wiiakse. — Aga Muru Mihkel ootab oma wastust ja Soo Aadu süü, et ta oma õhenaga waele tuli. — Nüüd ütlen lühidalt: seepärast külwame siin arwalt, et siin palju palawamad ja kuiwemad ilmad on kui Eestimaal; kui paksule külwata siis palaw kuiwatab kogu ära; aga arwast käib tuule õhk läbi, ja siis ikka natuke saab, ja kui õnnistuse aeg, siis kaswab isegi paksuks. — Heina saak oli meil see aasta keskmise ja kaswas wara, nädal peale Jüri päewa sai tegema hakata. — Talwe nisud ja rukkid pani kewadene kuiw kinni, sai 4 setwerti tessatiinist; sui wilja kasu ajal andis Jumal paar head hoogu wihma, ja andsid sui nisud 6—7 setwerti tessatiini; odrad 10 ja peale tess. linad kadusid puhtaks ära, kartuhwliid jäid ka kuiwa pärast pisukeseks. — Wilja hinnad on meil praegust nii: sui nisud 7 rubla setwert, talw nisud 6 ½, rukkid 3 ½, odrad 2 ½ rub. setwert. Nüüd olen teile armsad kasuwennad, siit maa elust lühidalt kõnelenud, kas olete rahul sellega? loodan ometi. Khaginskas 21-sel Septembril 1887.

H. H.